

Muistio

Olli-Pekka Rissanen, johtava asiantuntija,
040-8610060

12.6.2022

22-1205

Sivistysvaliokunta

Asiantuntijakuuleminen SiV 14.6.2022 tietopolitiikan toimeenpano

Viite: Hallituksen vuosikertomus 2021 Valtioneuvoston selonteko tietopolitiikasta ja tekoälystä, VNS 7/2018 vp – EK 53/2018 vp (s. 171)

Alla on kuvattu tiiviisti selonteon johdosta eduskunnan antamien lausumien toimeenpanoa erityisesti alkuvuodesta 2022. Kaikilta osin toimeenpano on jatkunut vuosikertomuksessa kuvatuilla linjoilla. Työ on edistynyt hyvin, koska aika on ollut otollinen. Useat erilliset toimet ja laajempi yhteiskunnallinen keskustelu vievät samaan suuntaan erityisesti kahden ensimmäisen lausuman osalta (tekoälyn etiikka ja osaamisen kehittäminen). Teemat ovat myös vahvasti EU:n Digital Decade aloitteessa.

Odotetusti hankalin on ollut neljäs lausuma eli tietopolitiikan toimeenpano sektorirajojen häiritsemättä. Hallinnon rakenteet, toimintatavat sekä lainsäädäntö tukevat huonosti tällaista toimintaa. Tästä huolimatta asiassa on edistytty.

1. Tietopolitiikan ja tekoälyn eettisen näkökulman käsitteleminen

Valtiovarainministeriö ei ole pyrkinyt monopolisoimaan itselleen tietopolitiikkaa, vaan päinvastoin on kannustettu eri tahoja tarttumaan teemaan ja käymään keskustelua tietopolitiikasta. Jotkut edunvalvontajärjestöt ovat ottaneet teemat omikseen. Eduskunnan piirissä toimiva tietopolitiikka.fi ryhmä on pitänyt yllä kiitettävästi keskustelua tietopolitiikan ja tekoälyn erilaisista näkökulmista. Vaikka meille melko hyvin kerrotaan tapahtumista ja keskusteluista, emme voi sanoa hallitsevamme keskustelua tai että meillä olisi siitä kokonaiskuva.

Olemme tehneet aktiivisesti työtä vuosikertomuksessa kuvatun tekoälyn ja digitalisaation tutkimuksen valtakunnallisen asiantuntijaryhmän kanssa. Se on ollut myös tukemassa keskustelua Euroopan yhteisössä sekä muilla kansainvälisillä areenoilla. Komissio on esimerkiksi tehnyt ehdotuksen uudeksi tekoälyasetukseksi. Sen ympärillä on käyty vilkasta keskustelua myös kansallisesti. Olemme osallistuneet siihen.

Kansallisen yhteistyön vahvuus näkyy siinä, että olemme sen turvin pystyneet tekemään merkittäviä ehdotuksia tekoälyasetuksen oikeusvarmuuden parantamiseksi. Ehdotuksien taustalla on ollut keskustelut tiedemaailman kanssa sekä hyvin toimiva koordinaatiotyö ministeriöiden välillä. Koordinoinnista vastaa työ- ja elinkeinoministeriö.

2. Edistetään kansalaisten ymmärrystä digitalisaatiosta ja tekoälystä

Valtiovarainministeriön keskeisiä toimia on tässä ollut digituen luominen ja sen vakinaistaminen toimintamalliksi. Merkittävä rooli digituen järjestämisessä on erilaisilla järjestöillä. Ne tuntevat oman jäsenistönsä tarpeet parhaiten ja osaavat antaa kohdennettua tukea.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Valtiovarainministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 28
00023 Valtioneuvosto

Snellmaninkatu 1 A
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

kirjaamo.vm@gov.fi

Digiarkeen neuvottelukunta on osoittautunut merkittäväksi mahdollisuudeksi käydä yhteiskunnallista keskustelua digitalisaation vaikutuksista eri väestöryhmiin. Neuvottelukunta on ollut aktiivinen ja järjestänyt useita keskustelutilaisuuksia. Huomionarvoista on, että kyse ei ole vastakkainasettelusta, digitalisaatiota vai ei. Haetaan tapoja toteuttaa digitalisaatio mahdollisimman hyvin kaikkien kannalta.

Voi myös mainita, että valtiovarainministeriössä kehittämisen luonne on muuttunut erittäin paljon viimeisen viiden vuoden aikana. Toimissa painottuu yhä enemmän esimerkiksi perusoikeudet. Tekniikka on painunut taka-alalle.

3. Tämän lausuman käsittely on päättynyt

4. Tietopolitiikan kehittäminen valtioneuvostossa ilman toimivaltarajojen aiheuttamaa haittaa

Toimivaltarajat eivät aiheuta haittaa vain tietopolitiikassa, vaan kyse on laajemmasta kysymyksestä, jonka ratkaiseminen voisi vaatia jopa valtiosäännön uudistamista. Tämä reunaehto huomioiden olemme pyrkineet yhdessä muiden ministeriöiden kanssa rakentamaan toimintamalleja, joissa voimme tehdä työtä yhteisten tavoitteiden eteen muuttamatta toimivallan rajoja.

Konkreettinen yhteistyömuoto on ollut niin sanottu Digitoimisto, joka valmistelee käsiteltävät asiat digitalisaation ministeriryhmälle. Keväällä 2022 erityisesti työnkohteena on ollut Digikompassi, joka on kansallinen vastine komission julkaisemalle digikompassille. Työ on nyt painottunut digipalveluihin. Yhteistyö on sujunut hyvin ja menossa on laajan lausuntokierroksen lausuntojen purkaminen.

Tietopolitiikan toimeenpanoa on tehty laatimalla laajalla, avoimella yhteistyöllä strategiset tavoitteet tietopolitiikan toimeenpanemiseksi. Se on ollut jatkoa selonteolle. Selonteon yleisempiä tavoitteita on konkretisoitu. Työn tulos vahvistettiin valtioneuvoston periaatepäätöksellä maaliskuussa 2022. Sen liitteeksi laadittiin alustava tiekartta toimeenpanosta.

Strategisten tavoitteiden toimeenpanoa tulee ohjaamaan tiedonhallintalain perusteella asetettu strateginen yhteistyöryhmä. Ryhmän puheenjohtajana toimii hallintopolitiikan alivaltiosihteeri valtiovarainministeriöstä. Ryhmän jäsenet ovat ministeriöiden korkeiden virkamiesten lisäksi edustajia kuntasektorilta. Vaikka valtioneuvoston periaatepäätös ei ohjaa kuntia on toimeenpanoa syytä tarkastella yhdessä. Valtio ja kunnat muodostavat yhtenäisen tietoavaruuden. Tietoavaruus on komission digitaalisen vuosikymmenen yhteydessä käyttöönotettava käsite kuvaamaan yhtenäisiä tietokokonaisuuksia. Vaikka julkisen hallinnon osalta sitä ei ole tarkasti määritelty, on se intuitiivisesti kuviteltavissa kokoelmaksi kansallisia rekistereitä ja muita tietovarantoja.

Edellä kuvattu muodostaa työkalut ohjaamiseen ja johtamiseen. Yleisenä tavoitteena tietopolitiikan johtaminen tai ohjaaminen on vaikea hahmottaa, mutta näillä työkaluilla siihen voidaan tarttua.

Jakelu Sivistysvaliokunta

Tiedoksi Lauri Finer, kuntaministerin erityisavustaja, Jarkko Levasmaa, ICT-johtaja, Maarit Huotari, yksikönpäällikkö, valtiovarainministeriö.